

JIHOČESKÁ UNIVERZITA v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

OPONENTSKÝ POSUDEK NA DISERTAČNÍ PRÁCI

Jméno a příjmení doktoranda : **Mgr. VERONIKA ZÁLESKÁ**
Studijní obor : Prevence,náprava a terapie zdravotní a sociální problematiky dětí,dospělých a seniorů
Školitel disertační práce : doc.Mgr.et Mgr. Jitka Vacková, Ph.D
Oponent disertační práce : **PhDr.Eva Davidová, CSc,Ph.D**
Název disertační práce : Sociální situace imigrantů žijících ve zvolených lokalitách České republiky z pohledu vybraných determinant zdraví

Disertační práce, kterou k obhájení předložila Mgr. Veronika Záleská, se zabývá sociální situací imigrantů ve zvolených lokalitách České republiky z pohledu determinant zdraví. Vybranými dominantami zdraví jsou zde sociální opora,stres,dětství a doprava - podle výzkumného rámce Wilkinsona a Marmota (z r.2005) a rozdělení těchto témat v rámci projektu COST (Cooperation on Scientific and Technical Research) s názvem „Zdravotně sociální situace imigrantů a azylantů v České republice“,na němž se Veronika Záleská výzkumně i autorsky spolupodílela. Shodně s uvedeným projektem doktorandka vychází z konceptu deseti determinant zdraví Wilkinsona a Marmota , z nichž se zabývá čtyřmi z nich - sociální oporou,stresem,dětství a dopravou. Ve své disertační práci se zaměřuje na imigranty tří národností - vietnamské , ukrajinské a mongolské .

Zvolené téma je velmi aktuální, protože problematika imigrantů a celkově národnostních menšin u nás žijících je stále narůstající. Imigrantů v posledních dvaceti letech stále přibývá, a to nejen těch,kteří tradičně přicházejí zejména za prací (Vietnamci,Ukrajinci,Řekové a další), ale i přistěhovaleckých skupin dříve zde neznámých - jako kupř.právě mongolských. Sociálně-společenské postavení imigrantů v rámci většinové společnosti,do níž přicházejí a do níž se postupně musejí více či méně integrovat , se postupně mění, přičemž dochází často i k určitým problémům ve vzájemném soužití, i pro ně samotné ,vycházející z jejich odlišnosti. A tuto odlišnost na příkladech tří skupin imigrantů má právě předložená práce doložit v daném tématu.

Předmětem a cílem předložené disertační práce bylo tedy osvětlit vztahy mezi zdravotním stavem a sociální situací imigrantů a doložit existenci souvislostí mezi vybranými charakteristikami jejich sociálního stavu a zdravotní situace, v níž se zaměřit na čtyři determinanty zdraví - sociální oporu,stres, dětství a dopravu . K dosažení tohoto cíle si doktorandka vytýčila hypotézy,jejichž správnost byla ověřována dotazníkovým výzkumným šetřením .

Pokud jde o metodiku práce ,byla pro ni zvolena především kvantitativní metoda zkoumání na základě dotazníku, použitého již v projektu COST s názvem „Zdravotně

sociální situace imigrace imigrantů a azylantů v České republice“ (jehož výsledky byly uveřejněné v roce 2012 v závěrečné monografii, pod vedením řešitelky a zároveň její současné školitelky doc.Mgr.Jitky Vackové, Ph.D), na němž se Veronika Záleská spolupodílela výzkumně i autorsky.

Při kvantitativní výzkumné strategii použila tedy techniku tohoto dotazníku u vybraných tří skupin respondentů - ukrajinské,vietnamské a mongolské národnosti ,ve třech lokalitách .

Uvedená výzkumná strategie jí umožnila i v disertační práci na základě tohoto dotazníku testovat stanovené dílčí hypotézy pomocí vybraných statistických metod .Většinu statistických operací u takto zjištěných údajů i analýzu statistických četností na 176 tabulkách provedla doktorandka pečlivě a samostatně ,což je jistě třeba hodnotit pozitivně. Bylo by možné však očekávat ještě hlubší obsahovou analýzu zjištěných poznatků, pokud jde o úvahu nad příčinami jejich odlišností - kupř.u dobře ověřených hypotéz závislosti vybraných determinant zdraví na národnosti zkoumaných respondentů, diferencovaných etnicky, národnostně i od sebe navzájem.

V práci s literaturou doktorandka projevila pečlivost při uvádění použitých pramenných podkladů, z nichž ve své teoretické části čerpá. Seznam uvedené použité,resp. i srovnávací literatury je velmi rozsáhlý -obsahuje na 170 titulů.

Možno v něm však postrádat ještě některé stěžejní publikace k problematice imigrantů , kterou se odborně zabývá mnoho badatelů z oblasti sociologie,etnologie a antropologie již řadu let.

(Doporučení : pro práci na řešení dalšího projektu SDZ 2012-002,na němž se doktorandka má spolupodílet -„Sociální determinanty zdraví u vybraných cílových skupin“ doporučuji seznámit se příp.tedy i dosavadními výstupy,zejména s publikovanými pracemi Etnologického ústavu AV ČR, pod vedením PhDr.Zdeňka Uherka,CSc - kupř.se sborníkem Cizinecké komunity z antropologické perspektivy -vybrané případy významných imigračních skupin v České republice“; EÚ AV ČR Praha 2008. Jistě pomohou s dalším řešením i v této oblasti, která je mezioborová a závažná i pro praxi.)

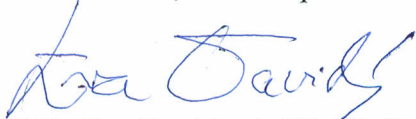
Předložená disertační práce dokazuje vědecko-výzkumné znalosti a zkušenosti autorky, které získala spoluřešením uvedeného projektu i při své současné práci.

Doporučuji tedy paní Mgr.Veroniku Záleskou k ústní obhajobě své práce a k udělení jí titulu Ph.D.

Otázka k ústní obhajobě disertační práce :

Zhodnoťte ,rozveďte specifický vliv národnosti - etnické, národnostní příslušnosti tří od sebe tak odlišných skupin respondentů - na vybrané determinanty zdraví ,na základě poznatků z vašeho výzkumného šetření.

V Českém Krumlově,dne 13.srpna 2013

PhDr.Eva Davidová, CSc,Ph.D

POSUDEK OPONENTA DISERTAČNÍ PRÁCE

Jméno a příjmení doktoranda: Mgr. Veronika Záleská
Studijní obor: Prevence, náprava a terapie zdravotní a sociální problematiky dětí, dospělých a seniorů
Oponent disertační práce: doc. PhDr. Gabriela Lubelcová, CSc.
Katedra sociologie, Filozofická fakulta UK Bratislava
Název disertační práce: Sociální situace imigrantů žijících v zvolených lokalitách České republiky z pohledu vybraných determinant zdraví.

K aktuálnosti zvolenej témy :

Téma dizertačnej práce vychádza z výskumného projektu s názvom „Zdravotně sociální situace imigrantů a azylantů v České republice“ (doba řešení 2010/2011) a zameriava sa na vybrané determinanty zdravia imigrantov vo zvolených lokalitách Českej republiky. Je zaiste spoločensky veľmi aktuálna a to nielen v kontexte Českej republiky, ale aj v kontexte mapovania uvedenej situácie v štátoch EU. Táto šírka pohľadu sa odráža aj teoretickom rámci východísk riešenia danej problematiky v dizertačnej práci, ktorý v sebe zahŕňa nielen znalosť autorov českej proveniencie publikujúcich v tejto oblasti, ale aj celého radu zahraničných autorov. Riešenia z výskumnej úlohy mali priamy prínos pre analytickú a koncepčnú prácu v danej oblasti a zaiste boli využité decizorom projektu výskumu. Dizertačná práca sa v rámci projektu zaoberá sledovaním vplyvu na zdravie nasledovných determinant: sociálna opora, stres, detstvo a doprava. Tieto oblasti sú podložené 107 otázkami z 270 výskumných otázok v použití dotazníkovom šetrení.

Riešená téma má aj významný potenciálny sociotechnický aspekt, ktorý je spojený priamo s tvorbou opatrení na znižovanie spoločenských rizík, pokiaľ ide o ohrozenie zdravia imigrantov v zvolených oblastiach ich spoločenského, ako aj individuálneho života.

Doktorandka sa záverom práce svoje výskumné zistenia snaží pretransformovať do odporúčaní pre prax. Tieto odporúčania sú však limitované slabšou úrovňou zovšeobecnenia výsledkov empirickej analýzy za zvolené determinanty zdravotného stavu migrantov a vyznievajú tak nie príliš presvedčivo a prínosne.

K časti teoretickej analýzy chcem poznamenať, že v dvoch prípadoch sa doktorandka odvoláva na literatúru, v prvom prípade aj cituje autora, ktorá nie je v zozname uvádzanej použitej literatúry (House 1981 na s.25 práce a House a Kahn 1985 s.25 práce).

K zvoleným metódam spracovania :

Autorka dizertačnej práce vychádza pri formulovaní predmetu svojho vedeckého záujmu z konceptu desiatich sociálnych determinantov zdravia, ktoré publikovali Wilkinson a Marmot (2003) a ktoré bližšie aj za pomoci využitia prác ďalších autorov špecifikuje a operacionalizuje na podmienky zvolených skupín imigrantov v Českej republike. Nadväzne na to formuluje hlavný zámer výskumu, dlhšie výskumné ciele a 14 výskumných hypotéz (4 hypotézy (1-4) pre oblasť sociálnej opory, 3 hypotézy pre oblasť stresu (5-7), 5 hypotéz pre oblasť dopravy (8-12) a dve hypotézy pre oblasť detstva (13-14)).

V tejto časti práce by bolo žiadúce :

- Väčšou mierou posilniť prepojenie analýzy vo vybraných skúmaných sociálnych determinantoch zdravia s jasnou tvorbou vhodných výskumných indikátorov potrebných na mapovanie zvolených problémov a adekvátne premietnutie do tvorby príslušných dotazníkov.
- V analytickej časti za zvolené indikátory zdravia (s.51 až s.139) je v texte uvedených celkom 176 tabuliek z triedenia prvého a druhého stupňa a 4 grafy. Spracovanie empirických dát je nielen značne neprehľadné, ale vyznačuje sa len popisnosťou a nízkou úrovňou analytického spracovania a interpretácie získaných údajov. Tabuľková časť analýzy predstavuje pritom prakticky 50% z celkového textu dizertačnej práce (88 zo 169 strán textu dizertačnej práce).
- V uvedenom zmysle možno povedať, že nebol dostatočne využitý potenciál konceptuálnej analýzy determinantov zdravia, ktoré sú predmetom teoretickej časti v uvedených oblastiach.
- Bolo by efektívnejšie, keby tabuľková časť bola v prílohe a doktorandka by za jednotlivé skúmané sociálne determinanty zdravia podala v texte len syntetizujúce údaje. Spríhľadnilo by to aj vo výskume dosiahnuté a v práci prezentované výskumné výsledky.
- Situácia zdravia imigrantov a jeho sociálnych determinantov je výpovedná hlavne v komparácii s podobnými informáciami o zdraví a jeho determinantoch u českej populácie. Táto komparácia je však realizovaná len medzi vybranými skupinami migrantov, a nie aj vo vzťahu k väčšinovej českej populácii (okrem preventívnych prehliadok u zubného lekára s.160), a je tak menej výpovedná pokiaľ ide o hodnotenie pôsobenia týchto determinantov na zdravie migrantov. Autorka uvedený prístup spomína pokiaľ ide o duševné zdravie nórskych migrantov v USA v porovnaní s hostiteľskou populáciou (s.148).

K dosiahnutým výsledkom v práci :

Doktorandka vo svojej práci zhromaždila široký okruh teoretických poznatkov v danej oblasti a uvedla ich do vzťahu s ňou realizovanou analýzou za pomerne široký okruh zvolených sociálnych determinantov zdravia. Je to značne široké zacielenie analýzy, ktorú v tejto oblasti vykonala autorka dizertačnej práce , avšak bez jej hlbšej interpretácie a syntetizácie získaných poznatkov. Rušivo pôsobí aj to, že v časti 5 (Diskuz), doktorandka neanalyzuje dôkladnejšie hlavne prínosy vlastnej dizertačnej práce k prehĺbeniu stavu poznania v danej oblasti. Až následne by tieto zistenia bolo prípadne bolo možné porovnávať so zisteniami iných autorov. Takto sa stráca prínos zistení prezentovaných vo výsledkoch jej dizertačnej práce.

Pripomienky k výsledkom práce:

-Ako by autorka dizertačnej práce zhodnotila verifikáciu výskumných hypotéz formulovaných v dizertačnej práci, pokiaľ ide o pôsobenie ňou sledovaných determinantov zdravia? Čo sa vo výskume jednoznačnejšie potvrdilo a čo nie?

- Ktoré zo zistení za ňou analyzované determinanty zdravia prinášajú poznatky, využiteľné aj pre riadiacu prax v danej oblasti?

Prínosy pre rozvoj vedy :

Vzhľadom k pomerne malej úrovni zovšeobecnenie výsledkov výskumu za ňou skúmané determinanty zdravia, je ťažké zhodnotiť prínos výsledkov jej práce pre rozvoj vedy. Bolo by žiadúce, aby ich sformovala doktorandka pri obhajobe svojej dizertačnej práce.

Závery :

Dizertačná práca len v čiastočne splnila v úvode dizertačnej práce stanovené ciele a priniesla tak len čiastočné výsledky pre oblasť výskumu sociálnych determinantov zdravia imigrantov žijúcich v ČR. Autorka preukázala teoretickú, menej však analytickú pripravenosť spracovania takejto náročnej a mnohovrstevnatej témy a najmä získaných empirických dát.

Na základe toho navrhujem udeliť Mgr. Veronike Záleskej akademický titul „philosophiae doctor“ („PhD“) v študijnom odbore: Prevence, náprava a terapie zdravotní a sociální problematiky dětí, dospělých a senioru len po dostatočne fundovanom zodpovedaní formulovaných pripomienok pri obhajobe práce.

V Bratislave 12.8.2013

Doc. PhDr. Gabriela Lubelcová, CSc.

Oponentský posudok dizertačnej práce Mgr. Veroniky Záleskej: Sociální situace imigrantů žijících ve zvolených lokalitách České republiky z pohledu vybraných determinant zdraví.

Oponentka: prof. Ing. Libuša Radková, PhD.

Aktuálnosť témy

V stredoeurópskom priestore je imigrácia ešte pomerne nepreskúmaný jav v porovnaní s tradičnými cieľovými krajinami pre imigrantov. S výkyvmi ekonomickej stability vo svete, s narastajúcou chudobou súvisiacou s preľudnením niektorých krajín (Čína, India) a v súvislosti s vojnovými konfliktami je treba počítať s týmto javom a byť na neho pripravený. V ČR sú už vytvorené celé komunity imigrantov, o ktorých existuje len veľmi málo relevantných výskumov. Tému práce považujeme za vysoko aktuálnu.

K cieľom a hypotézam:

Cieľ práce, základná hypotéza a z nej vychádzajúce pracovné hypotézy sú stanovené adekvátne skúmaným charakteristikám. Indikátory premenných majú dostatočne široký záber na objasnenie skúmaných premenných a vzťahov medzi nimi.

K metodike

Zvolenú metodiku považujeme za adekvátnu. Ide o kvantitatívny výskum pomocou vhodne zostaveného neštandardizovaného dotazníka.

Spracovanie dát, výsledky

Dáta boli zosumarizované do kontingenčných tabuliek, ktoré názorne predstavujú vzťahy medzi skúmanými premennými. Výsledky boli testované vhodne zvoleným testom – Pearsonovým Chí-kvadrátom a znamienkovým testom. Zvolená minimálna testovacia hladina signifikancie 5% je pre sociálne javy dostatočná.

Záver a odporúčania pre prax sú primerané, autorka mohla naznačiť aj konkrétnejšiu podobu realizácie ňou odporúčaných riešení.

Práca s literatúrou

Autorka pracovala s veľkým množstvom východiskových literárnych zdrojov. Teoretický úvod práce je spracovaný na veľmi dobrej úrovni, zdroje sú vhodne vyhladané a ich použitie smeruje k jadrú výskumu.

Nové poznatky v dizertačnej práci

Práca ponúka veľa nových poznatkov o najpočetnejších komunitách imigrantov žijúcich v ČR, konkrétne o vybraných charakteristikách sociálnej situácie imigrantov a ich vzťahu k determinantom zdravia. Ide o vplyv sociálnej opory, stresu, detstva a dopravy. Tieto premenné boli zvolené ako súčasť väčšieho výskumu v rámci projektu. Skúmaní boli imigranti z Ukrajiny, Vietnamu a Mongolska. Nakoľko v našom zemepisnom priestore absentujú relevantné výskumy o vzťahu spomínaných premenných k determinantom zdravia, prácu možno považovať za originálnu a prinášajúcu podrobné nové poznatky.

Pripomienky a otázky:

Na str. 140 autorka tvrdí, že nebol preukázaný štatisticky významný vzťah medzi udrzovaním kontaktov v zemi pôvodu a národnosťou, hoci $p=0,000$ (tab. 5). Autorka sama o 3 riadky nižšie tvrdí, že častosť návštev príbuzných je závislá na národnosti.

Ako si vysvetlíte, že najčastejšie navštevujú pôvodnú krajinu Vietnamci a nie Ukrajinci, ktorí by cestovali oveľa bližšie a tak by bolo oveľa ľahšie tieto kontakty udržiavať?

Ako si vysvetľujete zistenie, že prítomnosť osôb, ochotných pomôcť, závisí od národnosti? Ako to, že najvyššie vykazujú prítomnosť osôb ochotných pomôcť Ukrajinci a nie Vietnamci, ktorí viac žijú v svojich komunitách.

Prečo v tab. 15 o počte osôb ochotných pomôcť je nulová početnosť nie oddelená od vyšších početností? Nie je zďaleka to isté mať 3 osoby ochotné pomôcť (existujúca sociálna opora) a nemať nikoho (neexistujúca sociálna opora). Čím si vysvetľujete tak odlišné a minimálne počty u Mongolov v porovnaní s ostatnými skúmanými národnosťami?

Dá sa naozaj tvrdiť, že stresové symptómy fyzického pôvodu majú vplyv na pocit uznania od Čechov? Nejde o nepravú koreláciu? Ako vysvetlíte toto Vaše tvrdenie?

Rovnako by bolo treba vysvetliť subjektívne vnímané dobré fyzické zdravie a znalosť jazyka, o ktorých tvrdíte, že spolu súvisia. Ako? Totiž nie všetko, čo sa štatisticky javí ako korelácia, ňou v skutočnosti je. Pokiaľ áno, ako si to vysvetľujete?

Prečo podľa Vás samotné presídlenie najviac negatívne vnímajú Ukrajinci, hoci kultúrne sú Čechom oveľa bližšie než Vietnamci a Mongoli? Ukrajinci pritom zároveň vykazujú najvyššiu mieru prispôbivosti zo skúmaných etník.

Vysvetlite, prečo v tabuľke 93 uvádzate ako riešenie stresových situácií modlitbu až 2x, raz u 9,7% a druhý krát u 2,3 % opýtaných?

Prečo a ako častosť vystavenia stresu súvisí s národnosťou?

Záver:

Napriek uvádzaným pripomienkam, ktoré považujeme skôr na námet do diskusie, považuje oponentka predloženú dizertačnú prácu za vysoko kvalitnú, spracovanú na dobrej úrovni a prinášajúcu množstvo nových poznatkov. Navrhujem preto, aby po úspešnej obhajobe uchádzačke Mgr. Veronike Záleskej bola udelená vedecká hodnosť PhD. v odbore Prevence, náprava a terapie zdravotní a sociálnej problematiky detí, dospelých a seniorů.

Smolenice, 15.8.2013

